

душевното си състояние, емоциите им се изливат в музика, но положението на тялото, мимиката на свирача в този момент говорят за пълно вглъбяване в музиката.

Музиката живее в зурнаджията и на подсъзнателно ниво. Има свирачи, които наистина сънуват музика. Баща разказва за притесненията си, че синът му, също като него зурнаджия, вместо бурните нощи с връстници предпочита да е насаме с инструмента си. Младият музикант сънува музика и когато се събужда, се опитва да я изсвири: “Един часа станало, спие, и текнало му нещо – става и го прави! Абе, викам, ти откачен ли си, аз искам да спя! Шо го интересува човека! Нещо в главата му е текнало – и веднага свири!” [Д.К., 03/2001, с. 23-24].

Свирачът и инструментът

Музиката изразява чувства, но изпълнението е в някаква степен и “телесен резонанс”. Блекинг, на когото принадлежи терминът, сочи връзката между движенията на тялото и структурата на музиката. Правенето на музика (освен всичко друго) е и физически акт, който ангажира човешкото тяло, “облича” неговата природа в музика. В етномузикологията е утвърдено мнението, че човешката природа (като условие за творене на музика) трябва широко да се изследва и дефинира. Музикалното изпълнение, разглеждано в неговата биологична обусловеност, може да се развива по много начини, защото достъпното за едно човешко тяло може да бъде труднодостъпно за друго [Blacking, 1992:306].

В тази светлина следва да се проследи и сложната връзка свирач-инструмент, която е една от призмите, през които се оглежда изпълнението. До голяма степен обучението на зурнаджиите е опознаване на инструмента и техническите му възможности. Зурнаджиите осъзнават зурната като продължение на тялото и наричат *трениране* усвояването ѝ. Крайната цел на обучението като *трениране* е овладяване на инструмента, превръщането му в неотменна част на тялото, нещо, което познаваш като петте си пръста. Затова, когато говорят за голям майстор, казват: “намери сички слабости на зурната” [АИФ I, №100, с. 22]. Голям майстор зурнаджия според музикантите е този, който кара зурната *да пее, да говори, да плаче* – все глаголи, свързани с човешки изяви, още един пример за “очовечаване” на дървото и превръщането му в инструмент на музиката, както и превръщане на музиката в жива реч.

Майсторът опознава и заобичва инструмента си – в теренните ни записи има случаи, при които свирачи се ядосват или плачат, когато любимите им зурни се повредят или им липсват. Зурнаджия разказва история за раздяла и среща с любима зурна. Когато повреждат зурната, наследена от баща му, той прави и опитва повече от сто зурни, докато случайно намира една хубава и тя е пак бащина, стара и забравена: “Баща ми имаше един приятел от Гораново, момчето мераклия, вика: “Демчо, дай ми една зурна!” И той фаща та я дава. Аз имах тогава друга. И бех га забравил таа зурна. А татко ми беше див за инструмент. Отивахме и ем свирехме, ем плачехме. Понеже немаше инструмент... И си я зех, даже с пари си я зех” [С.К., 10/2001, с. 47].

Изпълнението на традиционна инструментална музика е процес, който се обуславя от такъв субективен фактор като владееенето на инструмента от музиканта. Условие за материализация на музикално-творческите намерения, овладяването на инструмента може да се разглежда като двустранна процесуална връзка – решаващи са индивидуалните двигателни сръчности на инструменталиста, а когато те се овладеят,